

15 години медиумска регулација: од оружје на режим кон алатка на демократијата

Далечната 1997 година во македонската млада демократија созреа идејата за медиумската регулација. Оваа идеја не започна да се реализира со намера да врши репресија, контрола, туку напротив – мисијата и визијата на европската модерна медиумска регулација е да создава правила на фер игра со единствена цел – унапредување на слободата на изразувањето и медиумскиот плурализам. Позната девиза од комунизмот „Нашите медиуми се нашето оружје“ почна да ја губи моќта и релевантноста. Во текот на демократската македонска пролет беше основано најстарото регулаторно тело во Р. Македонија, а и едно од најстарите во регионот – Советот за радиодифузија, на чие чело застана професорот Љубомир Јакимовски. Мисијата и визијата за натамошното демократизирање и професионализирање на медиумите и нивно претворање во алатка на демократијата, потоа ги водеа Ѓорѓи Варошлија, Мирче Адамчевски и Зоран Стефаноски.

Медиумската регулација несомнено може или позитивно или негативно да влијае врз слободата на медиумите, слободата на информирањето или општо врз слободата на изразувањето – што светските документи го издигнуваат на ниво на човеково право. СРД во текот на своето 15-годишно постоење се градеше како институција токму во оваа насока – да придонесува кон демократизација и плурализација на македонскиот етер. Добронамерните критичари овде веднаш би кренале рака за да посочат на потемната страна, односно на она што не е направено, а требало да биде или пак на нешто што било погрешно направено, на наводни спреги меѓу независната регулација со центри на економска или политичка моќ. За минатото може легитимно да се дебатира, но мора да се внимава да не се повторат грешките што веќе биле направени во времето на почетоците на демократизирањето на нашето општество, што рака на срце е многу поголем грев. Демократијата не е конечната одредивна цел, тоа е патот што го одат и таканаречените „стари членки на ЕУ“. Во делот на човековите права спектарот се протега од скандинавските земји со либерални традиции за слободата на медиумите и слободата на изразувањето, па се’ до региони, каде што основните европски вредности стануваат побледи: ова важи како за западните делови на ЕУ, како што е Франција, така и за југот – Италија и за истокот на ЕУ – Унгарија.

Анализите за слободата на медиумите во фокусот ги имаат пред се’ Франција и Италија, каде што се забележува зголемување на државното влијание врз медиумите. Ања Виол од „Репортери без граници“ дури говори за „Берлусконизација на италијанските медиуми“ – за се’ поголемо фузионирање на државниот апарат со медиумските редакции. Ваквата географска панорама врз европските збиднувања во никој случај не треба да служи за багателизирање на медиумските предизвици на македонската демократија – туку напротив, ние можеме да користиме готови решенија за сличните проблеми.

Новите технологии - пред се’ засновани на интернет комуникациите – донесоа можност за развој на таканаречената е-демократија: блогосферата и социјалните мрежи и тоа како придонесуваат кон квалитативно збогатување на плурализмот. Не треба да се превиди фактот

дека арапската пролет во Северна Африка приврзаниците ги регрутираше токму преку социјалните мрежи. Преку новите комуникациски технологии секој може јавно да им се обрати на неговите сограѓани, да биде слушнат и виден. Идниот медиумски поредок, што ќе ја вклучи и регулаторната рамка за медиуми во никој случај не треба да ја ограничува слободната размена на идеи и гледишта, туку треба да создаде услови за фер-плеј на пазарот. Во таа насока, медиумската регулација не треба повеќе да дозволува евтино да биде изигрувана преку бескрупулозно однесување на медиумските сопственици преку торпедирање на напорите за воспоставување здрава конкуренција на медиумскиот (и на рекламниот) пазар, туку кон создавање силни и профитабилни медиумски компании, кои на новинарскиот кадар ќе му овозможат почитување на професионалните медиумски стандарди. Државата мора на овие медиумски компании да им создаде здрави услови за работа на медиумскиот пазар, каде што квалитетот ќе биде ценет, наместо ситното краткорочно профитерство или политиканство. Од друга страна, политичките елити мораат да го прифатат начелото, што во 20тиот век го популаризираше познатиот американски мислител, Ноам Чомски, кој рече: „Ако веруваш во слобода на говор, тогаш веруваш во слободата на говорење/изнесување на ставови, што не ти се допаѓаат.“

Во ехото на подготовките на новиот закон за медиуми, честопати се поставува прашањето, за тоа како треба да изгледа новиот македонски медиумски поредок. Одговорот е доста јасен: на Македонија и' е потребен медиумски поредок, кој како своја мисија ќе го има квалитативното унапредување на медиумскиот плурализам преку ползување на целата медиумска креативност, медиумски поредок, кој ќе ги унапредува професионалните новинарски стандарди, кој ќе мотивира на дебата, кој ќе му дозволи на уредничкиот кадар да наметнува теми за општествен дискурс – и на крајот, нам ни треба медиумски поредок, кој ќе му го гарантира правото на граѓанинот да биде објективно информиран.

Демократизацијата на медиумскиот сектор оди рака под рака со демократизацијата на целото општество. 15годишниот јубилеј на македонското регулаторно тело за медиуми – Советот за радиодифузија – е добар повод за поставување на главните стратешки определби на идната медиумска регулација, а тоа се: решавање на конфликтите на интерес во медиумската сопственичка структура, разбивање на недозволените медиумски концентрации и збогатување на плурализмот преку дигитализацијата на радиодифузијата и промоцијата на новите технологии.